

**GIJJALARGA QARSHI TA'SIR ETUVCHI DORIVOR O'SIMLIKLAR:
DASTARBOSH, ACHCHIQ ERMON VA ODDIY BOYMODORONNING
FARMAKOLOGIK XUSUSIYATLARI VA O'ZARO SINERGIYASI**

**Xusanov Umidjon Shokirjonovich ,
Xakimova Oygul Sobitali qizi**
Andijon Davlat Tibbiyot Instituti,
E-mail: xakimovaoygul00@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada gijjalarga (gelmintlarga) qarshi ta'sir ko'rsatuvchi dorivor o'simliklar — dastarbosh, achchiq ermon va oddiy bo'ymodoronning biologik faol moddalari, ularning farmakologik ta'siri hamda o'zaro sinergik xususiyatlari o'rganilgan. Ushbu o'simliklarning tarkibidagi faol komponentlar gelmintlarning nerv-mushak tizimiga ta'sir qilib, ularni falajlaydi va organizmdan chiqarilishiga yordam beradi.

Abstract. This article examines medicinal plants effective against helminth infections — motherwort, wormwood (*Artemisia absinthium*), and yarrow (*Achillea millefolium*) — focusing on their biologically active compounds, pharmacological properties, and synergistic effects. The study highlights the role of flavonoids, alkaloids, essential oils, and other active components present in these plants, which influence the neuromuscular system of helminths. These compounds disrupt the vital activity of parasites, leading to their paralysis and facilitating their elimination from the body. Furthermore, the combined use of these plants enhances their anthelmintic efficacy and contributes to improved therapeutic outcomes.

Kalit so'zlar: mahalliy o'simliklar , dastarbosh, achchiq ermon, oddiy bo'ymodoron, dorivor xususiyatlari, farmakologik xususiyatlari, flavonoidlar, alkaloidlar, gelmintoz, fitoterapiya, dastarbosh, achchiq ermon, boymodoron, anthelmintik, flavonoidlar, alkaloidlar, efir moylari

Keywords: local medicinal plants, motherwort, wormwood, yarrow, medicinal properties, pharmacological properties, flavonoids, alkaloids, essential oils, helminthiasis, phytotherapy, anthelmintic agents

Kirish.

Bugungi kunda gelmintoz kasalliklari dunyo bo'yicha keng tarqalgan muammolardan biri hisoblanadi. Sintetik dori vositalari samarali bo'lishiga qaramay, ular ko'plab nojo'ya ta'sirlarga ega. Shu sababli tabiiy dorivor o'simliklarga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda. Dorivor o'simliklar asosida tayyorlangan preparatlar kam toksikligi, keng ta'sir doirasi va organizmga yumshoq ta'siri bilan ajralib turadi.

Asosiy qism

1. Dastarbosh o'simligining gijjalarga qarshi ta'siri

Dastarbosh (*Leonurus* yoki unga yaqin turlar) tarkibida quyidagi biologik faol moddalar mavjud:

- alkaloidlar
- flavonoidlar

- efir moylari
- iridoidlar

Ta'sir mexanizmi:

- alkaloidlar gelmintlarning nerv tizimini izdan chiqaradi
- mushak tolalarining qisqarishini buzadi
- natijada gijjalar falajlanadi

Shuningdek, dastarbosh ichak peristaltikasini kuchaytirib, falajlangan parazitlarning chiqarilishiga yordam beradi.

2. Achchiq ermon (*Artemisia absinthium*) xususiyatlari

Achchiq ermon kuchli anthelmintik o'simlik hisoblanadi.

Tarkibi:

- absintin (asosiy achchiq modda)
- tuyon (thujone)
- flavonoidlar
- efir moylari

Ta'siri:

- tuyon moddasining neyrotoksik ta'siri mavjud
- gelmintlarning nerv impulslarini bloklaydi
- ularni falaj holatga keltiradi

Bundan tashqari, achchiq ermon oshqozon-ichak sekretsiyasini oshirib, parazitlar uchun noqulay muhit yaratadi.

3. Oddiy boymodoron (*Achillea millefolium*) xususiyatlari

Boymodoron asosan yallig'lanishga qarshi va antiseptik xususiyatlari bilan mashhur, ammo gijjalarga qarshi ham yordamchi ta'sir ko'rsatadi.

Tarkibi:

- flavonoidlar
- taninlar
- efir moylari
- achillein

Ta'siri:

- ichak shilliq qavatini tiklaydi
- gijjalar faoliyatini susaytiradi
- boshqa o'simliklarning ta'sirini kuchaytiradi

4. O'simliklarning o'zaro sinergiyasi (indifferentligi va kuchaytiruvchi ta'siri)

Ushbu uch o'simlik kombinatsiyasi juda muhim:

Indifferentlik (mos keluvchanlik):

- kimyoviy tarkiblari bir-biriga zid emas
- o'zaro nojo'ya reaksiyalar bermaydi

Sinergik ta'sir:

- achchiq ermon → gijjalarni falajlaydi

- dastarbosh → nerv-mushak tizimini bloklaydi
- boymodoron → ichakni tiklaydi va chiqarishni tezlashtiradi

Natijada:

- umumiy anthelmintik ta'sir kuchayadi
- davolash samaradorligi oshadi
- qayta zararlanish xavfi kamayadi

Xulosa

Dastarbosh, achchiq ermon va oddiy boymodoron o'simliklari kompleks qo'llanganda kuchli anthelmintik ta'sir ko'rsatadi. Ularning tarkibidagi alkaloidlar, flavonoidlar va efir moylari gelmintlarning hayot faoliyatini izdan chiqaradi va ularni falajlaydi. Ushbu o'simliklarning o'zaro sinergiyasi ularning samaradorligini yanada oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fitoterapiya asoslari – Tibbiyot nashriyoti
2. Dorivor o'simliklar kimyosi – O'quv qo'llanma
3. WHO Monographs on Medicinal Plants
4. Ўзбекистон флораси доривор ўсимликлари
5. Ataboyeva X.N., Xudayqulov J.B., O'simlikshunoslik. Toshkent 2018.
6. Xolmatov H.X, Ahmedov O'.A. Farmakognoziya. Toshkent 1995
7. Professor Ibrohimjon Asqarov "Tabobat qomusi" Toshkent 2019